

איך היו עשרת הדברים כתובים

"וַיַּדְבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדָּבָרִים הָאֲכָלה לְאָמֹר" (שמות כא).¹

מכילתא דרבנן יטהר - מסכתא דבחדר שטרו פרשה ח

בציד נתנו עשרת הדברים? ה' על לוח זה והוא על לוח זה.

- כתיב "אנכי יי' אלהיך" וכנגדו "לא תרצה", מגיד הכתוב שככל מי שעובד דם, מעלה עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך. משל מלך בשור ודם שנכנס למדינה והעמיד לו איקוניות ועשה לו צלמים וטבחו לו מטבחות. לאחר זמן כפו לו איקוניותיו שברו לו צלמייו ובטלו לו מטבחותיו ומיעטו בדמותו של מלך. כך, כל מי שהוא שופך דמים, מעלה עליו הכתוב כאלו כמעט בדמות המלך, שנאמר: "שופך דם האדם באדם דמו ישפך, כי בצלם אל-היהם עשה את האדם" (בראשית ט ו).²

- כתיב "לא יהיה לך" וכתיב בכנגדו "לא תנאף", מגיד הכתוב שככל מי שעבוד עובודה זורה מעלה עליו הכתוב כאלו מנאף אחר המקום ... - כתיב "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא" וכנגדו כתיב "לא תגנוב", מגיד הכתוב שככל מי שהוא גונב, בסוף בא לידי שבאותה שוא ... - כתיב "זכור את יום השבת לקדשו" וכנגדו כתיב "לא תענה ברעך עד שקר", מגיד הכתוב שככל מי שמחלל את השבת מעיד לפניו מי שאמר והיה העולם, שלא בראשו עולמו לששה ימים ולא נח בשביעי. וכל מי שומר את השבת מעיד לפניו מי שאמר והיה העולם, בראשו עולמו לששה ימים ונח בשביעי ... - כתיב "כבד את אביך ואת אמך" וכנגדו כתיב "לא תחמוד", מגיד הכתוב שככל מי שהוא חומד, סוף מולדין בן שהוא מקהל את אביו ואת אמו ומכבד למי שאינו אביו. בכך נתנו עשרת הדברים חמישה

על לוח זה וחמשה על לוח זה, דברי ר' חנינא בן גמליאל.³

וחכמים אומרים: עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה, שנאמר: "את הדברים האלה דבר ה'" ... וכתבים על שני לוחות אבני" (דברים ה יח).⁴ ואומר: "שני שדייך כ שני עפרים תאומי צביה" (שיר השירים ד ה), ואומרו: "ידי גלילי זהב האם תוכל למצוא סיבה מדוע?"⁵

שבת שלום מחלקי המים

¹ אלו רגילים לחשוב על שני לוחות הברית שעיליהם כתובים עשרת הדברים, בהקשר עם פרשת יתרו, פרשת מתן תורה ומעמד הר סיני. אבל בפרשנותו לא מוזכרים כלל לוחות וגם לא "עשרת הדברים" (או "עשר הדברים"). מצא היכן מזכירים לראשונה בתורה: א. הלוחות, ב. עשרת הדברים.

² שים לב שהדרשן מעדיף את הפסוק מפרשת נח (לאחר המבול) ולא את הפסוק הראשון בו נזכר "צלם אל-היהם" בתורה, בפרשנת הבריאה עצמה: "וַיַּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָם בְּצָלָם אֶל-הָיָם בָּרוּא אֹתוֹ וּכוֹ" (בראשית א ז).

³ לפי שיטת ר' חנינא בן גמליאל, עשרת הדברים היו חוקות חמיש על שני הלוחות, כמו שמופיע בימינו בכל המחברה של לוחות הברית. אך צריך לקרוא את הדברים שתי וערב. פעם אחת במא온ך ולפי הסדר בתוך כל חמישייה: אני, לא יהיה, לא תנאף וכו'. קבוצת חמיש הדברים הראשונה וקבוצת חמיש הדברים השנייה. אבל צריך לקרוא את הדברים גם במאזן: אני, לא תרצה, לא יהיה, לא תנאף, לא תנאף, לא תגנוב וכו'.

⁴ מדוע לפוי דעתך מבאים חכמים דוווקא את הפסוק הזה מספר דבריהם? בדוק היכן בדיקון פסוק זה. ובאמת, יש עוד פסוק שחכמים יכלו להביע ל恰יזוק שיטתם. ראה ספר דברים פרק ד פסוקים י-יג.

⁵ "את הדברים האלה" - משמעו כל עשרת הדברים, כתבו על כל אחד משני הלוחות - "ויכתבים על שני לוחות". כך מפרשנים זאת חכמים. כל לוח הכליל את הכלל, כל לוח הוא ראי וכופף של הלוח השני. (בדומה ובהשלמה של תומונת הראי הנשית הדו צדית של הלוחות שהיו כתובים נוראים בשני הצדדים, ראה רשי' שמות לב טו). ואולי הם היו באמת שני לוחות נפרדים ולא כפי שמקובל לצייר כלוח אחד. ואנחנו "פוסקים" כדעת היחיד, ר' חנינא בן גמליאל ולא כמו חכמים. ראה רשי' שיר השירים ד ה. מדוע?